

6855

Զահուհի Կարապետ
Առճակատ. 1909թ.

891.99

Ը-16

9/11
19 NOV 2011

6855

ՀԱՆՐԱՆ ԿԱԹՈՒԼԻ

ԱՄԵՐ

Կ. ՓՈՒԼՈՒ
ՍԵՐՈՒՄ ԶԻՅԱԿՈՒՄ ԿՈՒՆԻՍՏԱՆ
ՅԿԱՐԱՆ ԵՎ ԳՐԱԳՈՐԾՆԵՐ Կ. ՓՈՒԼՈՒ
1908

891.99

2-16

891.99

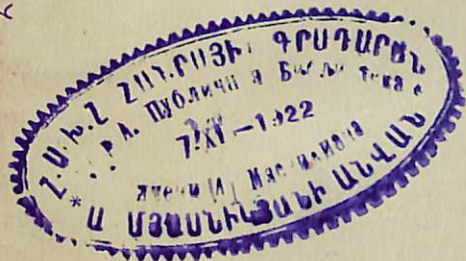
ԳԿ-16

ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ

ԱՄՊԵՐ

1001
2873

Կ. ԳՈՒԼԻՍ

Սուրբան Համամ, Մոլա Թառ

ՇԱՀԱՆԻ ԳՐԱՏՈՒՆ Յ. Գ. ՓԱՆԳՈՇԵԱՆ

1909

6855

10.07.2013

43395

473-2002

8076P

80267

ԱՌՏՈՒԱՆ ԴԷՄ

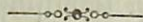
Երազներս ստուերներուն հետ մէկտեղ
Արեւելի շողերուն մէջ կը լուծուին .
Հոգիներն ալ գիշերացած, ինքնազեղ
Մարմին կ'առնեն հանանցին մէջ արեւին :

Սո՛ւրբ վայրկեաններ անդոնանքին, խոյանքին .
Մութ գիշերին խո՛ր երգերը սրտանուշ,
Կո՛ւս հիշերով կը խռովեն, կ'աղմկին . . .
Ու կը մեռնի ճարտամութիւնը քնուշ :

Տուայտմի բոպէները աննկատի,
Ճարտամութեան օրօրանքին սիրահար
Հոգիս լիւս՝ կը խոնապեն միտս հեռի՛ ,
Յաւերուս հետ, ցաւերուս պէս սրտավար . . .

Ու իրերուն, բիրտ նիւթերուն հետ հէնտ,
Ստերամած անկիւնները կը փառախմ.
Մընձադի փափուկ կեանքին ես կ'ստօս,
Ու անընտել՝ նանանչներուն արեւին:

Վար կախուեցէ՛ք լուրք կապոյտէն՝ սրտներեք,
Գէպի հոգիս ստերածին ու նսեմ.
Ո՛վ հոգիներ անուշ, միսքի՛ք, մտերիմ . . .
Ե՛րբ պիտ' սանին երկար ժամեր ցերեկին.
Վերջապոյսի ստերներ ձե՛զ կ'սպասեմ . . .

ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆՔ

Նայուածքները, որոնք մարմնուն աչքերէդ
Սրբամուլար քուան, եկան սարագիր.
Ու գրկեցին տեղոտ ուխտով մը յաւէ՛ս
Նայուածքները քաց աչքերուս կապածիր . . .

Հրեւեակի լեզուով քրքումն, արագէտ,
Խոստումները, որոնք ինծի երգեցիր.
Համբոյրը իսկ, որ մութ անկիւն մ'հեւեաւէ՛ս
Մեղմիկ դրիր մապլ նակիս սեւագիր . . .

Շուս կը մեռնին . . . Այդ աչքերն օր մը պիտի
նոր նայուածքներ ծնին գաղտուկ, տուփանոյ՛ց,
եւ օրբունքներն պիտի՛ նոր համբոյր սան ուխտի:

Նայըր ես ալ պիտի ընեմ շուս կամ ու՛ց.
Վաղը իրար պիտի մոռնանք անպայման,
թէ եւ կ'ըսենք իրարու. «Մինչ գերեզման . . .»,

ՍԿԵՊՏԻԿ ԽՈՂԵՐ

Խորո՛ւնկ ու լո՛ւռ ու անե՛զր խաւարին մէջ
մոլորած
Հոգիներ կան տուայտոյ—ճառապանքի գա-
ւակներ,
Որոնք անյոյս ու նկուն նիգերուն մէջ լուսա-
բաղձ՝
Տարսամութեան ալքերուն իրենք զիրենք են
սրւեր:

Հոգիներ կան տուայտոյ—ճառապանքի գաւակներ,
Որ մեռնելէ առաջ՝ դեռ մանուկի մը պէս
համբակ,
Ծովին խորքը փալփաղ կ'ուզեն աստղերը գրկել.
Ու կը սուգին խօլագին պատրանքին խորքն
անյասակ:

Հոգիներ կան ըղձաւեր, հիւանդագին սեւեռուն՝
 Ասուպի մը պէս անննտ հաւասփ նուրբ երիզին .
 Սիրող սիրտեր կան օրհաս անուշ իղձով առ-
 ւցուն,
 Որոնք ֆոյսով կը ծնին, ու Հաւաստով կը
 մեռնին :

Չհասկցուած հոգիներ, կերտուած գուրէ, համ-
 բոյրէ,
 Մահապարտի պէս կ'երթան Մեծ Տարամը —
 Գերեզման . . .
 Յոյսը ի՞նչ է . — Մեղմատյլ հեւք մը ուր կեանքն
 կ'օրօրէ,
 Իսկ հաւաստը՝ Պատրանք մը վերջին ժամուն
 սեւ մահուան . . .

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

« Ի ձայն փողոյ գալսեան Բո, Տե,
 ամենայն հոգիք զարթցնեմ,
 զպ ի դաստաս, Բրիտոս
 Ս ստուած մեր : »

Ախորանքիս օրն ֆոյսի կայծ մը տարի,
 Զոր ցաւերս անուցին միշտ մայրաբար,
 Ու քոջ մը գորովանքովը բարի
 Հսկեցին, որ ան չմեռնի, չմարի :

Մեռելային գիշերներէ վերջ խորունկ,
 Այսօր ժամուն զանգակն անուշ կը հնչէ .
 Դագաղումիս մահազանգին չափ անուշ՝
 Յարութեան փողն հագիս իրեն կը կանչէ :

Տառապանքի մայրութենէն որք՝ այսօր
Ես սրտօրէն ֆոյսիս պատանքն կը փակեմ.
Այսօր հոգիս հին ցաւերով սրբացած,
Դասասանի կ'երբայ թերեւ լուսադէմ:

Հոգիիս մէջ կաթ կաթ ակեր ներումի
Բացուե՛ր՝ հեզիկ համբոյր ու գուր կը հոսին,
Խաչելութեանս դառնութիւնները մոռցած,
Ես կը ներեմ այսօր պատանքս հիւսողին:

Ներումին լոյս պատմութեանովն զգեստուն,
Այսօր պայծառ օր սխալի ֆարութեան,
Ոտիսներուս աստուածաբար կը ներեմ.
Հոգիիս մէջ այսօր ֆիսուս մը կը զգամ:

Մ Ե Ղ Ա ՝ Յ . . .

Նոր անծանօթ սենցի մը հուր արիւնը այն գիշեր
Այգիներուս մէջ էր խուժեր . . . Ո՛վ վերջինը
մեղիներուս . . .
Հպումիս սակ՝ անմասնոց սրբութիւնը կը պող-
ծուէր.
Ես այն գիշեր աստուած մը կ'սպաննէի սեն-
դայով:

Ամէն գիշեր մեռել մը կը քաղէի հոգուս մէջ,
Ու ոնիրներս կը համբէր գիշերապահը դժխեմ.
Բայց կ'ըղձայի որ դեռ դո՛ւն ոնիրներուս մէջ
անվերջ,
Դուն անգա՛մ մըն ալ ապրիս. անգամ մ'ալ
հեզ սպաննեմ . . .

Մղձաւանջ մը կը ձիւնէ ձմեռը սեւ մեղքերուս .

Ո՛հ, այս գիշեր քաղծաւոր՝ հոգոս մէջ ցո՛ւրս ,
ամայի՛ . . .

Գուն սպրէի՛ր . . . Ապաշաւս գոգոյ լայի
սրսայոյզ .

Ձիս հոգոյ մէջ քաղէի՛ր . մեղքես քաւած
ըլլայի . . .

Ս Ա Ր Ս Ո Ւ Ռ Ի

Պ Ա Հ Ե Ր

Գալուիով մը օծուած ամպեր կան հեռո՛ւն ,
Նուրբ , քափանցիկ մեռեցներով աղուորցած ,
Սրսփանեով կը դողդղան սրսմայած . . .
Վերջալոյսի միսթիփական պահերուն :

Գեղնագունած սերեւներ կան այգին մէջ .
կը սարսուան ցոլերուն սակ աւունի .
Ամէն հոգի օրհասական հեւն ունի ,
Գերզգայնիկ իղձ մը անուռ , կենսասենց :

Շուայլ սիրեր սաք յոյզերէ ամայի,
Թափուրութեան մէջ կը դողան անձկայրեաց .
Ապաւալի, գոջումի պահն ուշացած,
Երբ մահն արդէն դուռին սեմէն կը նայի:

Շունչեր, երգեր արդէն լուր են իսպառ . . .
Յուրս լիւմին մէջ ամէն բան կը հալի .
Կը սրսփամ վիհին առջեւ ահայի,
Հին օրերու դարձին անյայս, մահաւար:

Տարսամութեան սեւ պասանքին մտերիմ,
Դեռ կործին սակ կը դողայ իղձ մը սակայն .
Վայրկեան մը սուկ . . . կեանք մը ասլաւ պիտ'
լլամ,
Սիրէ՛ որ գէթ անհուն վայրկեան մը ասլաւ . . .

Տ Ր Տ Ո Ւ Մ

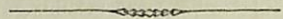
Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Սգաթախիծ—Մահին ստուեր—գիշերներ
Յուրս պասանքը կը հիւսեն լուր՝ դամբանին,
Ու ճգայուն իրեր բոլորն ալ կ'երթան՝
Խաւարին ծոց թաղուի՛լ, թաղուի՛լ կամովին:

Պապղումներ համայնասուզն կը հսկեն,
Երկնի անուշ, հաւասացող կապոյտէն .
Ու վայումներ, ցայգակեղիւջ բուերուն
Նախասօնակը սեւ մահին ցայգերգեն:

Սերտողութեան լո՛ւտ պահն է ան Մեծ ֆունիքն,
Ուրկէ սրտում՝ խո՛ր անդունդը կը չափեն,
Հոգիները կեանքի իղձովը լեցուն,
Մահասարսուտ՝ գերեզմանի սարսափէն:

Իղձերը հուր, երազները կը նիրեն՝ն,
Յուրս գիրկին մէջ մուսկաթեւ խաւարին.
Ու ծղրիքի խո՛ւլ մումունջներ սգաւոր,
Գերեզմանի գաղտնիքն հեգել կը նգնին . . .

ՍԵՒ ԵՐԱԶ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻՆ

Յաւի նաւակը օր՝ մը դազադի մը պէս ան-
շուք,

1001
473

եղնիկ հոգիս լուսի անմտեքիմ ավերէն՝
Մռաջօնի կղզիին գիրկը սարաւ անշուշ.
Կոյս ո՛ւ հիւանդ ո՛ւ անդարձ երազի պէս
սրտօրէն:

Անիշատակ, անծանօթ գերեզմանի պէս անե՛ր՝
Ամայութեան հովիտէն կուսութեանը մէջ ժխուր,
Պարիկներու երազուն գնացփին հետ իբր սուեր՝
Ախորական ֆուրմ հոգիս պսցուցի սրտալուտ:

473-2002

Տրսմանոյժներ ճառապանքս օրօրեցին քոչ պէս .

Ու ես անոնց գոգին մէջ Չանձոյթս լացի
դառնագին . . .

Անո՛ւրջ, անո՛ւրջ ոգիներ այն օրը թոյն
արցունքէս՝

Սրափահար, դառնայոյզ՝ անէ՛ծփով գիս լեցին :

Յախս նաւակը օր մը յուղարկաւոր թախիժով՝

Լճումի դառն ափերէն վճարուեցաւ սրսմերեք . . .

Թափառանքի նաւակը ձանձրախօսաւոր ու
գինով՝

Ո՛ւր կը սանի սիրսս այսօր, ա՛հ, թէ մէկը
ինձ ըսէր . . .

Մ Ռ Ա Յ Լ Խ Ո Ղ Ե Ր

Չեմբես խաչ, ա՛խ, կուրծքիս՝ մուպլատօղ,
մահասիպ,

Հողթումբերու սնարէն իբրեւ նոնի կենդանի,
Հոգիներուն ա՛լ մեռած պլացքին լո՛ւռ կը
հակիմ,

Ու կը ղձամ որ ինձ խօսին Մեծ Տարսամէն
վեհունի :

Խեցելնիւ մը նակսիս — մահապարս մը կեն-
սաբաղձ,

Կը զգամ որ սա՛ երագին բոպէները կը հասնին,
Ու ակամայ պի՛ս՝ մեռնիմ մեռնողներուն պէս
ես ալ .

Երկբայասանց կը ղձամ բայց անմահութեան
ջինջ Այգին . . .

Անմահութեան ջինջ Այգին . . . Մանին մէգով
պատանձնուած . . .

Ա՛խ, հաւատքը չմեռնի թող իմ մէջէս յաւիտեան:
Եան:

Ըսէ՛ք մեռնող հոգիներ, ի՞նչ կայ Անդին,
փոսէն վերջ,

Երբ սա՛ կեանքն ու բաղձանքներն անդարձ
թուած պիտի՛ ըլլան:

ՀՈԳԻՒՍ ԴԱԳԱՂԸ

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՅԻՆ

Փո՛ւ մը . . . փո՛ւ մը, ուր չ'ըլլար զագիր
դիակ մը նեխած,

Ու գարշապար մը երբեք իր պիղծ հետք
չ'ունենար . . .

Կուտութիւնն ափ մը հողին կուրծքիս վրայ
ես քաշած՝

Այդ փոսն ըլլար սահմանուած գերեզմանը
ինձ համար:

Փո՛ւ : . . ուր քաղուիլ կրնայի լոյսի մը պէս
քափքափուր,

Հողագոմէսն իսկ չգիտնար թէ՛ լանջքին խորք
փոս մը կար,

Ու կրօնքը չպղծէր իր աղօթքով անմահուր .

Անայցելու գերեզմանս համբ գաղտնիք մը
ըլլար . . .

Թո՛ղ սկեպսիկ հոգիիս անգերեզման դագաղն
ալ,
Պարիկի մը աղօթքին պէս լո՛ւռ, անհե՛՛ս ու
թեթե՛ւ,
Ասուածներու հետ ընկեր, ասուածներու պէս
անբաղ,
Գեռ չծագած այգերուն մէջ սլանաւ օր-
նաթիւ . . .

Տ Ա Ր Տ Ա Մ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ե Չ Ր Ը

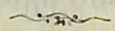
Անեզուրթեան խո՛ր գիրկին մէջ մեռւել՝
կը միտնի իմ նեղ նամբաս անկոխան .
Հո՛ւ նիւրը կոճ, բրտատիլ կ'աղերսէ,
Հո՛ն ճարտարին խորհուրդները կը նեւան:

Սահմանին վրայ սիրսս Անհունը սրովէ .
Անեզուրթեան գիրկը թաղուիլ կը սենչամ,
Կամ Անծիրը ես ինքս ըլլալ: Բայց գուցէ . . .
Ո՛վ մեծ Գաղսնիք . . . կը սանջէ գիս յա-
վիտեա՛ն:

Մ Ս Թ Գ Ի Ո Մ Ս Յ Դ Մ Ց

Ու Տարակոյսն կը խոցոսէ իմ հոգին .
 Անմահութեան յոյսեսս կը նուագին ,
 Մշու՛ճին մէջ Նիրվանայի սեւ խոնին . . .

Փրհաախս մէջ՝ կը խոնարհիմ սխաղէմ ,
 Նորանոյ գոլին առջեւ Հաւասքին ,
 Ու Ասուծայ մը խորհուրդն կը համբուրեմ . . .

Մ Ո Ւ Ի Ր Ն Ե Ր

ԱՆՈՐ, ՈՐ ՇԱՏ ԼՔԵՑ . . .

Սիրողները մահ կ'ապրին, սիրողները կը մեռնի՛ն .
 Ու սիրողներ բոլորն ալ մեռեւ էին սրսմօրէն . . .
 Բայց լինելու ըղձանփով լեցուն սիրսն այն աղջիկին
 Մոխրներուն կը հսկէր, կարծելով թէ՛
 կ'երագնէն . . .

Սիրող կայծ մը կը բաղձար, բայց սիրողներ
 բոլորն ալ
 Լեռմին չար մասին սակ մեռե՛ր էին, մոխ-
 րացե՛ր . . .
 Քարեիկեան խեղճն աղջիկ, այսօր սիրել կը
 սենչար,
 Ու մեռութեան մէջ սրսում՝ հին օրերը կ'ար-
 տաստէր :

Մոխրները կը սիրէր, մոխրներուն սէր կուլար,
թումա՛ն աղջիկ, որ չ'ունէր, չ'ունէր սիրուող
մը բնա՛ւ . . .
Թո՛ղ մէկն ըլլար, զոր սիրէր. ա՛ն գերեզմանն
իսկ ըլլար.
Ո՛ր մեռաւոր, ո՛ր անյայտ սիրողներու պէս
մեռաւ . . .

Բ Ի Ի Ր Ե Ղ Մ Ա Ն Ե Ր

Ճանանչներու համբոյրին սակ արտփուն
Բիւրեղները-Ձինջ հոգիներ բափանցիկ,
Կաթիլ կաթիլ կը հալին լուս ու սրտում,
Ու կը հեգեն ցաւոս կեանքին սեւ գաղտնիք:
Հասնումն՝ կեանքին քաղցր վայելքները կարծես
կը փափսայ հոգիներուն այս նիհար,
Որով ապրիլ կը տենչան դեռ. ու սիրէս
Ներս սառստուններ կ'անձրեւեն դողահար:

Քիւրեղները իրենց մանր կուլան լուռ,
Թէեւ չունին յիշատակ մը անցեալէն,
Ո՛չ իսկ երգ մը, շունչ մը, շեւտ մը, ո՛չ համբոյր,
Կամ ըղձամբ մը, երազ մը նուրբ, ոսկեղէն . . .

Ու յիշատակ, յոյզ, իղձ, կարօտ . . . կ'առնեն
շունչ,

Մութ խորքին մէջ սիրախտանիւծ իմ սիրտին,
Երբ հոգիներն արտառուաւաղ, անմեմունչ
կ'անկեանան վառ շողի մը սակ վերջին . . .

Երեւէ՛կ անունց, համբոյրի սակ կը մեռնին . . .

Ի Ր Ի Կ Ն Ա Մ Ո Ւ Տ

Ստերները քելերով գործ, նրբաւէջ,
Բուրվառումի տառանգով վար կը կախուին,
Երբ խօլ խնծիլը կը հալի քախծին մէջ:
— Ստերաւաղ պահն է այս՝ լուռ խոյանքին:

Խռպոտ ձայներ լուրթեան մէջ կը մարին,
Ու յոյզերը, սարսուռները կ'առնեն թեւ .
Համբոյր մը սուրբ, ու յիշատակ մըն ալ հին
Սնցեալին մութ խորքէն ծնին մեղմանես:

Երագի պահն է. ու սրտեք վշակո՞ծ
Վաս պատճառով բոսորացած են հիմա .
Ու ուխտըս երէկի սիրքը անխոց՝
Տառապանի հաշիւով կ'արբենայ :

ԼԱՄԲԱՐԻՍ ՇՈՒՐՋ

“Բոյլ մը անուրջ, սժգունաւոր սնարէ
Երագահիւս նուրբ պատանքը քախիծին,
Լուրեան մէջ տառապող մը վշագին,
Քաղցր հասնումին պատարագը բուրվառէ :

Թիթեռնիկ մը եթեւածին կը պարէ
Լամբարիս շուրջ, տենչանով մը խօլագին .
Ու անգիտակ—հեգ քիթեռնիկ—այս կեանքին,
Զոհարեւէ թեւերը նուրբ, երագէ . . .

Իր օրջպարին մէջ հեռայայգ, խելագնաց,
Նենգ լամբարին պատուանդանին սակ հիմա,
Թիքեռնիկը կը տուայի քեւախանն՝ :

Մանին դուռը, բայց սակաւին ան կը դնայ .
Թիքեռնիկը—պատրախոց սիրս սիրահալ,
Զինքը խաննող կրակներէն մոխրանալ . . .

Ս Է Ր Ի

Ա. Զ. Ք. Ե. Ր

Աչքեր խորո՛ւնկ, աչքեր մարմնո՛ւն ու անյոյս,
Խորհուրդներուս ովկէանին պէս անծիր,
Ու գիշերին լուսքեան պէս սրտմանիւս,
Անյուսուքեան անդունդին պէս անալիր . . .

Բիւրե՛ղ, բիւրե՛ղ երազներու պէս սարսուռն,
Անծիածան ու անծպիտ երկինքին
Պէս աւուրի, որոնք վիշտէն, ա՛հ, անհուն,
Արցո՛ւնք, արցո՛ւնք միշտ սրտօրէն կը հալին . . .

Հիւանդ աչքեր, անուշ աչքեր սրտապի,
Ուր կաթիլ մը սփոփանի չփայլի,
Սիրող սիրտի ստապացոյց հայելի,
Խորունկ, անհուն հոգիիս պէս վշտակիր . . .

Ապրո՞ղ յայտե՛ հոգիներու սիրաբեկ,
Սերի՛ աչքեր, հոգիիս մէջ ամայի
Տառապառաղ հին սէրերս ցօղեցէ՛ք . . .
Սրե՛ւ, սրե՛ւ ա՛ն քէ սրե՛ւ կրնայի . . .

Ա Ն Ջ Ր Ե Ի Ե Ր Գ

Կ'անձրեւէ: Ամայի գիշերին մէջ խառնուս,
Մուսլ, յուզկոս ամպեր կը հեկեկան լալագին.
Արցունքներ կը կախուին գիշերի ամպ-աչ-
քերէն,
Կը սրովէ վշտակո՞ծ, խորունկ սիրս խառնին:

Մուսլ, յուզկոս ամպեր կը հեկեկան լալագին.
Ծղրիքներու, բուերու միսքիք ցայգերզն է լուր.
Մահահալած հոգիներ ասրելու քաղցր իղ-
ձերով՝
Տարսամ Յայտի մը փեւէն կախուած կեանք կը
հայցեն դեռ . . .

Մղբիքներու , բուերու միտքի գայգերգն է լուեր ,
Ուրբնութեան լալօնը կ'աննրեւերգէ սրտնագին...
Բայց յորդածոր անկերու ուսած կուրծքէն
սեւարոյր ,
Ֆոյ մը տգոյն կը պարէ բաննը մութին մէջ
գիւերին :

ՉԱՆԹԵՐ II

ԱՅՍՕՐ . . .

Թնդանօրները կը խօսին . . . թնդանօրները կ'ա-
ղօթեն . . .

Որոտմներ բազմալեզու չքնադուհի վնասարէն
մինչեւ խոխոս լանջքն ֆրոճրոխն,
Թուրխայի արիւնօծուն հովիտներուն, ո՛ւ ան-
րերուն, ո՛ւ լեռներուն ծոցը քաղուող
Հոգիներու՝ Ֆարութեան փող կը գողգողան
սխրագին,

Ու դարաւոր, ո՛ւ զապուած կասաղութեան
ժանրն կը քննեն երեսն ի վեր երկինքին . . .

Թնդանօրներ եղբայրութեան արշաղոյսը կ'ող-
ջունեն, Ասեղութեան նիւաղ ոգին կը խաչեն,
Ներկային վարդ այգերուն հանանջներն կը
համբուրեն, Անցեալին սեւ, արհաւրալից
առաւօտներն կ'անիծեն .

Ու երէկի, դեռ երէկի Արդարութեան դէմ
արձակուած ոռմբեր,

Այսօր գիրենք Որեքն համար գործածող բանա-
մութեան կը ոմբակոծեն մարտկոցներն ու
ամրոցներ , . . .

Այսօր Ալլահն իսլամին, Ասուածն Հային կը
համբուրէ ջերմօրէն,
Ու Քրիստոսն կ'ողջագորէ Մուհամմէտը Միւս-
լիմանին . . .
Հոգիները հաւատք չ'ունին, սիրէր կրօնի չ'ու-
նին այսօր . . .
Այսօր վայրագ բազակիրներ իրենց գանին
անբարսաւան պատուանդանէն կը խո-
նարհին, կ'իջնեն վար.
Ու առողնոցի քմապէտներ Աստուծոյ կրակին՝
անեղօրէն կը փերին . . .
Այսօր ոսքերն եղբայրութեան իժ ոստիսն ան-
թաղ դիակն կը կոխտեն
Ու Ըմբոսին ձեռնն «Յաղթութիւն . . .», կ'ոս-
կեգրէ . . .
Ասրկութեան պատանքին սակ սնող Չայրոյքն
ժողովուրդին այսօր հարմիր կամֆն կը ծնի.
Համայնին կա՛մք . . . կամֆերուն է՛ն հզօրագոյն
ու յիսկալն, որ կը սպաննէ կամ կը
ծնի . . .
Այսօր Մարդն կը թագաւորէ . . .

Թնդանօթներ կ'որոտերգեն . . . թնդանօթներ
կ'աղօթեն . . .
Ու Սամազօլ—դեռ երէկի Քաւարանը ազա-
սամարս հոգիներուն—կ'անմահանայ, կը
ցնծայ.
Ու Պէշիկթաւն Ըմբոսներու ոսքերուն սակ կը
դողայ,
Ու Թուրքիան յայնաժամալ, տներուն է՛ն
փառաւորը կը տօնէ . . .
Այսօր սիրէր են հրդեհուէր, շրթայագէտք կ'ո-
րոտերգեն հոգիներ,
Ու Մարդկութեան, եղբայրութեան գերզգա-
ցումն ոսկի՝ ոսկի՝ ծնծղաներով կը
ծափէ.
Բայց ոնրասին ու ոնրածին ձիւաղները կը
հալածուին այսահար,
Ելեռնապիղծ հրէշները կը խուճապեն մա-
հալար . . .

“Ազատութեան սիրուն համար,, վեհորդիներ ըմ-
 բուսօրէն խողխողուող,
 եղբայրութեան Տանարին մէջ բարորդիներ հե-
 բուսօրէն խարուկուող,
 Արդարութեան Աստիւն համար Մահուան չափ
 վեհ, Մահով՝ անմահ ղիւցազուններ ծո-
 վամոյն,
 Աւ Մարդկութեան եհովային համար խաչուած,
 ողջակիզուած ղիցորդիները պողպաս . . .
 Գեբեզմանի բիւս կապերէն ազատարձակ՝ ճիւ-
 լաղօրէն, արդարօրէն կը հալածե՛ն, կը
 հալածե՛ն . . .
 Գեռ երէկի անպարսելի (.) ձգնածները Ոնի-
 բին . . .

վա՛յ, վա՛յ անոնց, որոնք երէկ գազանութեան
 Հուրին առջեւ անմարդօրէն եղեռն, Ոնիւ
 ուխտեցին . . .
 Աւ Սերութիւնն եղբայրութեան հեւօրէն պող-
 ծեցին . . .
 Անէ՛ծբ անոնց, որոնք ապուռ ըղձանով զըն-
 սանները ամբացուցին, ու շոքաներ կռա-
 նեցին, դարբնեցին,
 Աւ Աննիւքը Նիւքին անգոր կալաններովը
 կաշկանդել փորձեցին . . .
 Անէ՛ծբ անոնց, որոնք արիւն խմեցին, ու
 արիւնովն Անմեղութեան մկրտեցան ղի-
 լանիչ . . .
 Թնդանօքներ այսօր անոնց անունները որո-
 սմով կը կարդան,
 Աւ կը համբեն, ու կը համբեն, ու կը կրկնեն
 իզգէրներու, Նէնիպներու, Նազրմներու ոն-
 բապարս շարքն արիւնխում . . .

“Խա՛չ . . . Գողգոթա՛ . . . Խա՛չ . . . Գողգոթա՛ . . .

“Ուր խնուրեան քառափայտն էր կանգնած
երբեմն, ուր Հերոսներ կը գամուէին դեռ
երէկ,

“Հո՛ն . . . Ոնրագործ, հո՛ն Մահապարտ եր-
կար շարքը զազրալի . . . ”

Եղբայրութեան, ժողովուրդի՛ն կամեն է աս.
Թնդանօրներ հարիւր անգամ թո՛ղ գողգոթան
ժողովուրդին կարմիր կամէր յաղթու-
պանծ . . .

ՈՒՒՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

||

Ուխտաւոր հոգուս լոյս սուագասներ բացած
ուխտագնաց հովերուն անասնձ,
երկիւնի, ծովի աննունութենէն ես կը նստա-
րկեմ,
Գէպի մահագին Հաւասարութեան ո՛ր եղ-
բայրութեան ո՛ր Ազատութեան
Տահարն յուսովս,
Հոն ընծայարքեր քաւրակի մը պէս քանելու իմալ
Հոգիս ուխտաւոր՝ Ասելութեան սեւ մուրէն,
քոյնէն մաքրուած, զուարթ ու լուսա-
պայծառ . . .

Այս, դարիպութեան գերեզմանուած հոգիս
վերձնած,

Աստուանի բիրս կապանքներէն գերծ, ներմակ,
հրեցակի լոյս թելեր ունի . . .

Ու կարօտութեան անուռ հողմերէն խենդ, փո-
րորկավար,

Մահի խաւարէն վերջ՝ Ազատութեան շուշան
այգերուն՝ աչերը բացած մանկացած հոգիս,

— Երբեմն ծերունի ու կորաբամակ բիրս
բունութեան լախս նիրաններուն սակ,—

Երկնի ու ծովի անհունութեէն ցնծումով,
ծափով ուխտի կը փութայ . . .

Ուխտի կը փութայ սիրսս վաղորդայնին հա-
ւաստովն օծուն . . .

Ճպիտ ու ծիծաղ, ծափ, պար ու նուագ ինձ
կը նետեսին . . .

Աս ի՞նչ աղուր օր . . .

Անծիր ովկէանին ալբերն ամենի,
Խիւղի հեփ-ներմակ վարժուր ծաղիկներ կա-
պած գլուխին,

Նախա կողքն ի վեր՝ հոգուս անմուշ Ազա-
տասունն ու Ալացքն կը ծափեն.

Մինչ գիշերներուս մէջ՝ եղբայրութեան լու-
սանէս Ասդին հոգեպիտ ցնծուն,

Արեւելեան նոր Արշալոյսի վարդ փրքումն
կը հսկեմ:

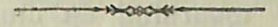
Կարօտի խորան, Համբոյրի սանար ու Երջան-
կութեան սրբածոր Աղբիւր . . .

Հոգիս ուխտուր՝ արիւնէն ծնւծ Սրբութեանդ
մեռոն աւազանին մէջ

Մկրտիլ կուգայ ծովէն, երկինքէն . . .

Մանկացած հոգիս հուր խորհուրդի չափ ա-
րագ, անկաւելանդ,

Երկնի երեսէն կիրակմութի սուրբ նախասօ-
նակին Ուխտի կը փութայ . . . :

ՍԵՒ ԱԳՈՒՍԻՆԵՐ

Վա՛յ ձեզ վաճեք, որ Եզրայուրեան
մորթոսումք կը սենչաք, եւ անոր
արիւնին մէջ ձեր պիղծ ձեռներք
լուալ կը բաղձաք . . .

Կը կոնչեն . . .

Սեւ ագուաներ շարա՛ն շարա՛ն հորիզոնի
թուխ ամպերէն վիժածիւն,
Գիակաբաղձ կը կոնչեն անդադար.
Ու կ'երամուխն, կը հոծանան դիակներու նոր
հոտերէն մագնիսուած . . .

Կը կոնչեն, կը մօտենան,
Անոնց շխուր, վայրագաստեց զարձաբարձում-
ներն կը սեսնեմ—

Գլխիս վերեւ, ուր սեւ թառք մը կը փնջը-
նեն, կը բաղձան,

Ու կը դառնան, կը կոնչեն, կը թեւհարեն
պսուստով մը մահազար . . .

Կոիւնչներու, բուռմներու ընկանի՛
Այդ սեսաւոր թոշուններու կոիւնչին մէջ
կեանքին ֆուտերգն կը լսեմ.

Ու շանքալից, կարկալից ամպերու սեւ
պասանքին մէջ թաղուած Լոյսը կը
սեսնեմ.

Կը սեսնեմ. աներեւոյթ լուսաշալիղն մինչեւ
հոգիս կ'երկնեայ,

Ու մագաւոր նիրաններու ուրուագիծեր նի-
ւաղային,

Սարուափին սեղ Զայրոյթին, ու Սոսկումին
սեղ աւերող Պայրումին

Խանձարուրքը հոգիս մէջ կը փակեն . . .

Կը սասկանան, կը յանախան, կը բարբա-
ռեն յսակօրէն կոիւնչները ագուաներուն
մահաթոյր,

Թափհարումներ գլխիս այնքան մօտ կը զգամ,
Որ այդ վայրագ թեւհարումէն գլխիս մագերն
կը ցցուին.

Ու Մոլուցքի կարմիր խաւարն փար հոգիս
լուսաբաղձիկ նայուածքներն կը
մքագնեն . . .

Հին օրերը Սարսափի, Աւերումի, Արիւնի,
Հոգիս խոր հովիտներէն կը սանին.
Վէս ժայռերէն արծուաթառ՝ Արիւնի նոր
ակերու ծնիրը կը նախզգամ,
Ու դիակներ, դիակներ ագռաւներու կե-
կ'ըլլան . . .
Անեղանայթ պայրումի մը վաղորդայնը կը
կոնչեն ագռաւները սեւազգեստ,
Ու շանրերով, որոտներով յդի ամպեր երկունքի
մը խոցումով կը գալարուին,
Ո՛ւ փոթորկոտ ո՛ւ արհաւրոտ ո՛ւ մահաւ-
փիւռ օրէ մը ետ,
Համայնակով դազադի մը ետեւէն արտապա-
սառ քրչանք մը կը լսեմ . . .

Եղբայրութեան Մաներգն է ան,
Ու շնական, անմարդկային Ասելութեան ծափ-
հարումը դիւային . . .
Եղբայրութեան մարտիկներուն նոր Ահազանգ,
մարտահաւէր Շեփօրում . . .
Թո՛ղ խաւարի ծնունդներուն արիւնախանձ
երկունքն վիժի, մահանայ,
Թո՛ղ ագռաւներ, գիւշակերներ վաս լէ՛ւերու
վրայ թառին, պարարտին,
Թո՛ղ անգամ մ'ալ բռնուքիւնը Ազատութեան
Տանարին մէջ խարուկուի.
Ու դաւանան Գազանութեան արիւնովը կար-
մեւած Արդարութեան ֆուռնցքները ան-
մահօրէն բարձրանան,
Ու անխաւաղախ Եղբայրութեան Յաւերժու-
թիւնն շեփօրուի . . .

Մ Ղ Ձ Ա Ի Ա Ն Ձ

Ի գո՛ւր կը հզնիմ խորունկ գի՛ծերին սեւ Արհա-
 ւիբք, խաւարին խեղդող Սարսափը
 ջնջել,
 Լոյսեր վռսփորին՝ արիւնով խեղդուած՝ ոգի-
 ներու պէս արիւն կը քրքեն . . .
 Ուրուականներ, ուրուականներ, Տարսարոսի
 հուր շորերով զգեստն,
 Ուրուականներ հոգէստ մահնիս վերեւ են
 կանգներ . . .
 Քայրեր անհասաս, փայլեր դեղեւուն խմած
 արիւնիս արբածութիւնն կը մասնեն,
 Ուրուականներ, ուրուականներ քոջպար ու-
 նին իմ չորս դիս՝
 Ապարանքիս կուռ պարիսպներ բանս մը եղեր
 են ինծի,
 Լոուքեան հեռէն սարսափի հոգիս,
 Զարհուրի հոգիս Լեռմէն վայրագ, զոր առ-
 խարհ չորս դիս կը հծծէ յաւէս:

Վրէժի անեղ մագիլներ անա՛, մագիլներ անա՛
 արիւնով ներկուն,

— Արիւնի կարմիր սենչերս են կարծես.

Պալատիս հսկայ պատերուն վրայ ուրուանը-
 կարուած զի՛ս, զի՛ս կը դիտեն . . .

Աչքերս կը գոցեմ. խեղագար միտքիս մէջ նայն
 պատահող մագիլներ կ'ապրին,

Մագիլներ կ'ապրին, սո՛ւր սո՛ւր մագիլներ
 դէպ ինձ կը շարժին:

Այս ամբարսակները կը վիշի՞ն եղեր . . .

Արիւնի ձեռքը ո՞ւրկէ ներս մտաւ.

Գուռներս նիգուած, պատուհաններէս հա-
 նանչն արգիլուած,

Վրէժի ձեռքը ո՞ւրկէ ներս մտաւ . . .

Տառապանքի սեւ ոգին կը շնչէ, ոգին կը շնչէ,
կը հեւայ, կը զգամ.

Ոսկերս գեցնէն, քաւար գորգերէն, ա՛հ, կը
զարհուրին.

Օրերս համեող գերեզմանային սառ շունչ մը
կը զգամ . . .

Նիգուած դուռներէս մահս սենչացող ոգի
մըն է սպողեր,

Ուրուական մը էգ, որ շուրջս վրէժի ոռմբ
կը թխտէ . . .

Թո՛ղ մարին լոյսեր, լոյսեր վոսփորին արիւ-
նաքիթ,

Խաւարին զաւակն եմ ես հարազատ.

Կ'ուզեմ խաւարին հետ հակաս հակա՛ր ըլլալ
առաւձին :

Բա՛յց, բայց կը սարսափիմ . . .

Ա՛հ, խիզախումիս ամբարսակները ոսփոսակն
ահա կը մխա՛ն, ծխա՛ն,

կը մխա՛ն, ծխա՛ն . . . Բոցավառումի յոյս
չկայ բնա՛ւ.

Ի զո՛ւր կը հզնեմ ոգորումի մը մէջ կանգնիլ
նորէն՝

կանգնի՛լ . . . Աշխարհն ոսկերուս սակէն
խոյս կուտայ,

Հոգիս հանրակին դարձած է սկար . . .

Ձիս խնկողներու աչքերուն մէջ՝ զիս քաղերու
անյագ սենչը կը կարդամ,

Ուղէն քէյուն դամբանախօսներ չորս կողմս
են առեր . . .

Տե՛նչ մը . . . ըղձանքներս ալ զիս են լին . . .

Ո՞ւր են հարէմներս, չքնադուհիներն արար աշ-
խարհին . . .

Գիւային քէփչն անոնց կը լսեմ.

Գեռ սեսնող աչո՞վ ես պիտ' դիտէի անոնց
գոհունակ

Հիւսումն պատանքիս . . .

Ինչո՞ւ հարազատ կարմիր երազներս կոկորդու
կ'ողակեն,
Տենցանկներս, որոնք կարմիր համբոյրով ար-
նուցի յաւէտ,
Տենցանկներս ահա՛ դանիներս եղած հոգիս
կը փառեն,
Հոգիս կը փառէ՛ն, հոգիս կը փառէ՛ն . . .
Ա՛խ, այդ դաւանան ձեռներուն վրայ դեռ կը
բոցվառի համբոյրներս տփոտ . . .
Հոգիս կը փառուի՛ . . . հոգիս կը փառուի՛ . . .
Ա՛խ, կը խղումի՛մ . . .
Ու իմ խղումիս մէջ վաս տենչերուս, երկչն
կը լսեմ . . .
Վրէժի՛ ձեռներ, վրէժի՛ ձեռներ, գրացե՛ք
ինծի . . .

ԱՍՏՈՒԱԾՕՐԷՆ . . .

Գարե՛ր, դարե՛ր Անցեալին սեւ նախնիներն են
ծրաբեր,
Ու պատմութիւնն՝ արիւնագիր վաս ոմիրներ կը
պատմէ . . .
Գարե՛ր, դարե՛ր գերեզմանուած՝ Հայնոյանկ-
ներ կը պոռթկան Տգիտութեան երեսն
ի վեր . . .
Պոռնկացած լնկերութեան փառաբերին բե-
ւեռուած հոգիներուն ուրուականներն ան-
կապակի,
Այսօր իմ դէմ են ցցուեր . . .
Ուրուականներ—Հարազատներն խիզախ միս-
փս, Ազատութեանս խորհուրդներէն վեր-
ծնուած,
Ուրուականներ—Անհատները լնկերութեան,
որ իմ արդար վայրագութիւնս կը ծնի,
վայրագութիւնս համայնաւեր,
Որ վրէժն է, որ փարիքն է, որ անխարդախ
Սրդարութիւնն է պայծառ,
Որ Մարդկութեան մահակիր Գաւանակն է
Շանրալեզու . . .

ինկածութիւն, պոռնկութիւն, ստոր կեղծի՛ք,
բնկերութիւնը համօրէն .

Որ շնորհաւոր, հրէշային յոխորտանով, լկտի
փառով կը կանգնէ

Հրաշակե՛րս առտարակներ, ապարսեմներ ու
պալատներ ամպախօս,

Ու բրտէն, սինիֆօրէն անոնց հակտին ժը-
պիտն դրոճմէ խնուրեան . . .

Ի՛նչ դառն կեղծիք, վայրենութիւն . . .

— Գամբարաններ անիւնի ու արիւնի, ու
Սրճաններ կեղեմովի, գողութեան յաւեր-
ժումին համար կանգնուած,

Որոնց սակէն կապուած, քաղուած Զրկու-
նքին կարմիր բառերն կը լսեմ .

Ու կը կանգնին հպարտօրէն պոռնկացած բն-
կերութեան բոզ խոնրուն վիժածներն,

Ու նչացող կեղեմովին Տկարութիւնն դիւայ-
նօրէն կը ծաղրեն . . .

Շղթայափեռը խորհուրդներու արիւնն պսօր
աչերու մէջ է խուժեր,

Ո՛ւ Ազատութիւն, ո՛ւ Բնկերութիւն գալիք դա-
րեռու մէջէն կը տեսնեմ .

Ո՛ւ կը գանանի, ո՛ւ կը քզուկեայ հսկան
այսօրուան,

Ու աշխարհը պատանիի չափ նեղ կը բռնի
հոգիիս, որ Մեծութիւնն՝ Ազատութեան ան-
հունին մէջ կը գտնէ . . .

Անապատի հորիզոններ, ու ովկէանի ծիրեր
այսօր կը հալածուին,

Ու սանձաններ կը չքանան, յոխորտանք մարդ-
կայնական սարսափահար կը փախչի,

Հայեացքներէս խորհրդաբէս . . .

Անեզութիւն . . .

Երկրայիններ ու երկիրներ . . . Ի՛նչ վի-
ժածներ . . .

Որ սրբութեանս մէջ՝ պժգալի մտք ու մտք
են մինակ,

Ու հիպէ մը, ու բիծ մըն են Ազատութեանս
անհունին մէջ լուսապայծառ, անկալանք:

Գեռ երէկի մարդկայնութեանս կարօսները, սէ-
րերը, համբոյրները, հառաչները անխմաստ,
եւ բաղձանքներս — կաշկանդուած, սկար սիր-
սիս հիւանդաբոյր ախտագումնած բողբոջներ,
եւ արցունքներս — կալանաւոր, անազատ հո-
գիս հեղգ սրուկութեան պտղումներ,
եւ գործերս — ակնկալու էութեանս գրհայ-
ցումները վաղուան,
եւ ի՞նչ ապուշ, ի՞նչ անխմաստ.
Յիշատակները անցեալին, ու երազներն ա-
պագային . . .
Անեզրութեանս այսօրին, խօլազատ մէկ վայր-
կեանին,
Բնկերութեան ցեխոս, անսուրբ սրբութեան
խորանին մէջ ու խորանով,
Ազա՛հ, ազա՛հ Դաւանանքիս աղօսագոյն մէկ
կայծով,
Բոլորն, բոլորն ես իմ ձեռքովս հրդեհեցի,
մոխրեցի . . .

Ազա՛հ, ազա՛հ, անկապա՛հն . . .
Ազատ մօրմէ, որ ափ մը հող հերկելի, զիս
գոգիս մէջ իր հանդիսն համար պահեց,
Ազատ հօրմէ, որ սերմնացան, զիս հեճանքի
մէկ վայրկեանին սերմանեց,
Ազատ փոյրէ, եղբայրէ, ազատ կիներ,
Որոնց կապուած ապրեցայ սիրողի իմ կա-
լանաւոր օրերուս . . .
Ի՞նչ խեղճ օրէնք, ի՞նչ դա՛ռն կապանք,
Ի՞նչ կանոն . . .
Ազատութեանս այս վայրկեանին՝ օրէնքներուն
բազինները աւերակուած կը տեսնեմ,
Ու գիրքերը կանոններուն — բիրտ կապանք-
ներ, շրթանք — բզիկ բզիկ ոտնակոխ . . .
Ե՛ս անաստուտ, անարհամարհ, անհրեհի . . .
Անծիրութիւնս ազատօրէն կը վայելեմ.
Ասուածային Ազատութիւն . . .
Ըլլալ անհա՛ր, անմա՛ր, անփոյր, անմտերիմ,
անեղբայր . . .

Ու ես կ'անցնիմ հին ծիւերէն, որ հալածուած
են այսօր,

Ու ֆծիւնի, ջառածուսի մարմնաւորուած
լնկերութեան անիւնները ոսկեղով:

Ընկերութի՛ւն, որ բոպէ մը, որ վայրկեան մը,
ակնբարբ մը, երազ մը,

կեանքին համար կը ստրկանայ սողունօրէն,
անկարով.

կը սարսափի, կը տուայտի Մահ-Անմահին
երկիւղով . . .

Ինչո՞ւ գորով կեանքին համար, ինչո՞ւ սար-
սափ Մահուրնէ,

Գորով ու ան, իղձ ու կարօտ, ժպիտ, ար-
ցունք . . .

կալաբաւօր, ստուկ հոգիներու վիժածքներն
են անիմաս:

Ի՛նչ երանութիւն . . . Ի՛նչ անհունութիւն . . .

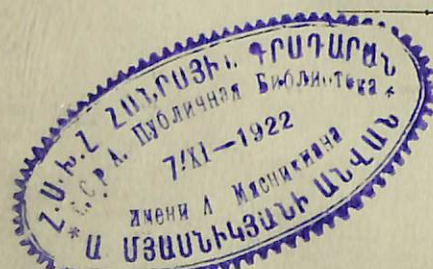
Այսօր չ'ունիմ ո՛չ երէկը, ո՛չ վաղը.

երէկին յուճն, վաղուան խորհուրդն գրեթե-
մանած եմ յաւէտ.

Ես անկալանք Ազատութիւնը իսկ եմ . . .

Այսօր ազատ եմ ու անհուն Տիեզերքէն աւելի,

Ազա՛տ, անկապա՛նք անիշխանօրէն, աստու-
ծայնօրէն . . .

ՆՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ

ՇԱՆԹԵՐ

ԳԻՆ և ՂԵ.

ԳԻՆ և ՂԵ.

«Ազգային գրադարան»

NL0355623

45595.